

¹ Solon 21.2.

² Odys. 17.218.

³ Poslovi i dani, 25. Stihovi koje Platon navodi razlikuju se od onih u »našem« Hesiodu.

⁴ Pridev *philon* u grčkom ima i aktivno i pasivno značenje, dok naše odgovarajuće reči (prijateljsko, sklono, milo, drago) imaju ili jedno ili drugo. Takođe u prevodu se gubi veza sa *philein* (voleti) i sa participima ovog glagola (*philoun*, *philoumenon*).

St. I

p. 2

- a Eutifron: Šta je novo, Sokrate? Ne boraviš više u Likeju, već si ovde u kraljevom¹ tremu. Jer ti sigurno nemaš pred kraljem parnicu, kao ja.
Sokrat: Svakako Atenjani to, Eutifrone, ne zovu parnicom² već optužbom.
- b Eut.: Ma šta kažeš? Tebe neko, kako izgleda, tuži; jer ne mogu zamisliti da ti drugog tužiš.
So.: Pa i ne tužim.
Eut.: Već tebe tuži neko drugi?
So.: Svakako.
Eut.: Ko je taj?
So.: Ni sam baš nešto, Eutifrone, ne poznajem tog čoveka. Čini mi se da je mlad i nepoznat. Mislim da se zove Melet. Iz Pitejske je deme, ako znaš nekog Meleta Pitejanina, dugokosog, ne baš lepe brade i kukastog nosa.
- c Eut.: Ne znam, Sorkate. Ali kakvom te tužbom tuži?
So.: Kakvom tužbom?! Ne neplemenitom, čini mi se. Jer nije neznatno uprkos mladosti znati takvu stvar. On, naime, tvrdi da zna na koji način se mladež kvare i koji su ti što je kvare. Izgleda da je nekakav mudrac, te opazivši da ja svojim neznanjem kvarim njegove vršnjake, on se obraća državi kao majci da me optuži. I, čini mi se da on jedini počinje svoje političke poslove pravilno, jer pravilno je pobri-
- d

nuti se najpre za mladež kako bi bila što bolja — kao što se dobar zemljoradnik opravdano najpre pobrine za mlade biljke, a posle toga i za ostale. Melet će nas, možda, najpre osloboditi od onih koji, kako kaže, kvare mladež, a potom će pošto se i za starije pobrine, očitostati za državu uzrokom najvećeg dobra, kako je i pravo da se dogodi onome koji od takvog početka počinje.

3 Eut.: Kamo sreće, Sokrate, ali plašim se da ne bude suprotno. Jer čini mi se sasvim da od početka počinje da škodi državi kad je spreman tebi da nanese nepravdu. No reci mi, šta tvrdi da ti radiš pa kvariš mladež?

b So.: Neobično je, izvrsni moj, kad se tako čuje. Tvrdi da sam ja stvaralac bogova, i optužuje me, kako kaže, radi starih bogova, pošto ja stvaram nove, a stare ne poštujem.

Eut.: Znam, Sokrate! Jer, ti zaista tvrdiš kako ti se uvek javlja božanski glas. On te u svojoj tužbi optužuje da uvodiš novotarije u veru, i dolazi na sud da bi oklevetao pošto zna da se takve stvari mogu lako pogrešno protumačiti gomili. Pa i meni se smeju kao ludaku kad u

c saboru nešto govorim o bažanskim stvarima i kad im proričem budućnost, premda ni u čemu od onog što sam predskazao nisam rekao neistinu; no, zavide svima takvima kao što smo mi. Ali o njima ne treba ni malo brinuti, već navaliti.

So.: No, dragi moj Eutifrone, svakako ne znači ništa biti ismejan. Atenjane, kako mi se čini, zaista nije puno briga ako nekog smatraju veštima (deinos) ali ne i željenim da druge poučava u svojoj mudrosti. Na onoga, pak, za koga misle da i druge čini takvima, oni se ljute, bilo to zbog zavisti, kao što ti kažeš, ili zbog nečeg drugog.

d Eut.: Što se toga tiče, nisam baš zeljan da iskušam kako se prema meni odnose.

So.: Ta možda im izgledaš skroman i bez želje da poučavaš (druge) u svojoj mudrosti, no bojim se da im ja zbog ljubaznosti ne izgledam kao neko ko sve što zna opširno govori svakom čoveku, i to ne samo bez plate već i davajući rado ako ga neko želi slušati. I kad bi, kao što sam malopre rekao, nameravali da me ismevaju, kao što kažeš da tebi čine, ne bi bilo ni malo neugodno boraviti u sudu šaleći se i smejući se. No ako su ozbiljni, tada već nije očitost, osim vama prorocima, na šta će to izaći.

e Eut.: Ali možda se, Sokrate, neće ništa dogoditi već ćeš se po želji izboriti za svoju stvar, a mislim i ja za svoju.

So.: A kakav je tvoj slučaj? Da li si tužen ili tužiš?

Eut.: Tužim.

So.: Koga?

4 Eut.: Onog koga je ludost tužiti.

So.: Molim? Tužiš li nekog ko leti?

Eut.: Zaista mnogo mu treba da bi leteo, pošto je veoma star.

So.: Ko je taj?

Eut.: Moj otac.

So.: Tvoj otac, najbolji moj?!

Eut.: Upravo on.

So.: A u čemu je krivica, zbog čega ga tužiš?

Eut.: Zbog ubistva, Sokrate.

So.: O Herakle! Zaista, Eutifrone, gomila ne zna šta je ispravno, jer ne mislim da to³ može učiniti bilo ko, nego onaj koji je u mudrosti već daleko odmakao.

Eut.: Zevsa mi, Sokrate, daleko!

So.: Da li je taj što ga je tvoj otac ubio neko od ukućana? Svakako jeste, zar ne? Jer ti ga ne bi tužio za ubistvo nekog tuđinca.

Eut.: Smešno je, Sokrate, što misliš da se išta razlikuje da li je ubijeni tuđinac ili ukućanin, a da ne treba paziti samo na to da li je onaj

c koji je ubio ubio s pravom ili ne. I, ako je s pravom, treba ga pustiti, a ako nije, tužiti, pa čak i ako ti je ukućanin i drug za stolom. Jer jednako oskvrnjenje nastaje ako si s takvim čovekom mada znaš, i ako ne očistiš i sebe i njega tužeći ga zakonom.

d Ubijeni je bio moj nadničar i kad smo radili zemlju na Naksu, on nam je tamo služio. Jednom se napio, posvađao se s nekim našim robom i zaklao ga. Otac mu je svezao noge i ruke, bacio ga u neki jarak te poslao ovamo⁴ čoveka da pita savetnika⁵ šta treba činiti. Za to vreme zanemario je vezanog i nije se brinuo za njega pošto je ubica te ne mari ako i umre. I, to se dogodilo. Jer, zbog gladi, zime i sveza umro je pre nego što je došao glasnik od savetnika.

e Zato su i ljuti (na mene) otac i ostali ukućani što zbog ubice tužim oca za ubistvo. Oni tvrde da on nije ubio, i da, čak i da je zaista ubio, ne treba mariti za ubijenog pošto je ubica. Kažu da je nesveto da sin tuži oca za ubistvo; loše shvataju, Sokrate, kakva je božanska volja o svetom i nesvetom.

So.: A ti, Eutifrone, tako ti Zeusa, misliš da tako tačno poznaješ božanske (stvari), te i sveto i nesveto, da se kad se nešto učini ovako kako govoriš, ne plašiš da optužujući oca sam ne činiš nesveti čin?

5 Eut.: Kad ne bih sve takve stvari tačno poznavao, Sokrate, ne bi od mene bilo nikakve koristi niti bi se ičim Eutifron razlikovao od ostalih ljudi.

So.: Onda mi je, izvanredni Eutifrone, najbolje da postanem tvoj učenik i da pre optužbe izazovem Meleta. Rekao bih da sam ja i ranije visoko cenio poznavanje božanskih (stvari) i da sam sada, pošto on tvrdi da se ogrešujem o božanske (stvari) izmišljajući na svoju ruku i novačeći, postao tvoj učenik. I ako se, Me-

b lete, rekao bih, slažem da je Eutifron mudar u tim stvarima, tada smatraj da i ja pravilno mislim i ne tuži. Ako se pak ne slažeš, tada podnesi tužbu protiv mog učitelja, a ne protiv mene. Optuži ga kao onog koji kvari starije, naime mene i svog oca — mene time što me uči, a svog oca time što ga kori i kažnjava. A ako mi ne poveruje i ne povuče optužbu, ili optuži tebe umesto mene, tada ću isto govoriti na sudu kao kad sam ga izazivao.

Eut.: Zeusa mi, Sokrate, kad bi mene pokušao tužiti, razotkrio bih, mislim, kako je nepošten, te bi se daleko pre o njemu poveo razgovor u sudnici nego o meni.

d So.: Zato što to znam, dragi prijatelju, i ja želim da postanem tvoj učenik. Jer vidim da bilo ko drugi a i ovaj Melet, čini se, tebe ni ne primećuje, a mene je tako lako i jasno opazio da me je za bezbožništvo optužio. Stoga, tako ti Zeusa, reci mi ono za šta si malopre pouzdano tvrdio da tačno znaš: šta je po tebi pobožno i bezbožno, i u slučaju ubistva i u svemu ostalom? Nije li u svakom činu sveto isto samom sebi, a nesveto sasvim suprotno svetom, a slično sebi? I, ne poseduje li sve što god treba da bude nesveto neki jedinstven lik (idéan) na osnovu svoje nesvetosti?

Eut.: Svakako, Sokrate.

So.: Pa reci šta je po tebi sveto, a šta nesveto?

6 Eut.: Dakle, tvrdim da je sveto to što ja sada činim, tužiti onog koji je skrivio ubistvo ili krađu svetih predmeta, ili koji greši u bilo čemu te vrste, pa bilo da je to otac ili majka ili bilo ko drugi, a ne tužiti je nesveto. Pogledaj Sokrate, kako veliki dokaz ću ti dati da je zakon takav — već sam i drugima rekao da bi tako bilo pravilno — da ne treba popustiti bezbožniku, bilo ko da je on. Ta sami ljudi smatraju Zeusa najboljim i najpravednijim bo-

gom, i slažu se da je on vlastitog oca bacio u okove zato što je ovaj nepravedno progutao svoje sinove i da je on (Kron) svog oca uštrojio iz sličnih razloga, a srde se na mene što tužim nepravednog oca. I tako oni sami sebi protivreče u onome što kažu o bogovima i o meni.

b So.: Nije li baš to, Eutifrone, razlog s kojeg me tuže? Jer, kad neko takve stvari govori o bogovima, ja to nekako nerado prihvatam. Upravo zato se, kako izgleda, može tvrditi da grešim. Dakle ako i ti koji te stvari dobro poznaješ, misliš tako, tada je izgleda zaista nužno da se i mi složimo. Tà šta možemo reći mi koji i sami priznajemo da ništa ne znamo o tome? Ali, tako ti boga prijateljstva⁶ reci mi veruješ li zbilja da se to tako dogodilo?

Eut.: I još čudnovatije od toga, Sokrate, što gomila ne zna.

c So.: Znači ti veruješ i u to da među bogovima zaista postoje rat i strašne mržnje i borbe i mnogo toga drugog što pesnici pričaju i što dobri slikari slikaju na svetim mestima, pa se i na Velikim Panatenajama na Akropolis nosi plašt prepun takvih šara? Tvrđimo li da je sve to istina, Eutifrone?

Eut.: Ne samo to Sokrate, već kao što rekoh malopre, i mnogo drugog ću ti pripovedati ako želiš, o božanskim stvarima. Siguran sam da ćeš se zadiviti kad to čuješ.

d So.: Ne bih se čudio, ali to ćeš mi pripovedati drugi put za dokolice. Sada pak, pokušaj mi jasnije odgovoriti na ono što sam te malopre pitao. Jer nisi me prijatelju ranije dovoljno poučio kad sam te upitao šta je sveto, već si mi rekao da je sveto to što ti sada činiš kad tužiš oca za ubistvo.

Eut.: I baš sam istinu rekao, Sokrate.

So.: Možda. Ali, Eutifrone, i za mnogo toga drugog tvrdiš da je sveto.

Eut.: Pa i jeste.

e So.: Sećaš li se da nisam od tebe tražio da me naučiš jednoj ili dvema od mnogih svetih stvari, već samom onom obliku (eidos) kojim je sve sveto sveto? Jer rekao si da na osnovu jednog lika (idéa) jeste i nesveto nesveto i sveto sveto. Sećaš li se?

Eut.: Sećam se.

7 So.: Dakle, pouči me, šta je sam taj lik, da bi gledajući u njega i služeći se njime kao uzorom mogao za ono što je takvo, a što radiš bilo ti ili ko drugi, tvrditi da je sveto, a za ono što nije takvo, poricati.

Eut.: No, ako tako hoćeš, Sokrate, tako ću ti i reći.

So.: Zbilja hoću.

Eut.: Dakle, sveto je ono što je bogovima drago, a nesveto ono što im nije drago.

So.: Baš lepo, Eutifrone! Sad si odgovorio onako kako sam tražio da odgovoriš. Međutim, da li si istinito odgovorio, to još uvek ne znam. No, ti ćeš mi jasno pokazati da je istinito to što tvrdiš.

Eut.: Svakako.

So.: De, pogledajmo šta tvrdimo. Ono što je bogovima drago i bogovima drag čovek, jeste sveto, a ono što je bogovima mrsko i bogovima mrzak čovek jeste nesveto. No, nije li sveto sasvim suprotno, a ne istovetno, nesvetom? Nije li tako?

Eut.: Tako je.

So.: A izgleda da je (ono) dobro rečeno?

b Eut.: Meni se čini, Sokrate.

So.: Nije li rečeno i to da se bogovi bune, da su među sobom nesložni i da se svađaju?

Eut.: Rečeno je.

So.: A koja vrsta nesloge, najbolji moj, stvara mržnju i gnev? Istražujmo ovako. Kad se ja i ti ne bismo slagali koji od dva broja je veći, da li bi nas takvo neslaganje učinilo neprija-

- c teljima i gnevnima, ili bismo se brzo toga otresli obrativši se računanju?
 Eut.: Svakako.
 So.: A kad se ne bismo slagali oko većeg i manjeg, zar ne bismo brzo prekinuli neslogu, obrativši se merenju?
 Eut.: Tako je.
 So.: A o težem i lakšem, bismo prosudili, kako mislim, obrativši se vaganju?
 Eut.: Ta kako da ne?!
- d So.: Šta je to u čemu neslaganje i nemoć da se dođe do odluke čine da se mrzimo međusobno i gnevimo? Možda ti nije očito, no gledaj šta ja mislim: to je pravedno i nepravedno, lepo i ružno, i dobro i zlo. Nisu li to one stvari u kojima naše neslaganje i nemoć da se dođe do zadovoljavajuće odluke čine da postajemo omraženi jedni drugima, kadgod to (zaista) postajemo, i ja i ti i svi drugi ljudi?
 Eut.: To je to neslaganje, Sokrate, i u tim je (stvarima).
 So.: A šta je s bogovima, Eutifrone? Ukoliko se uopšte u nečemu ne slažu, ne bi li to bilo u istom tom?
 Eut.: Sasvim nužno.
- e So.: Znači, po tvom mišljenju, izvršni moj Eutifrone, jedni bogovi smatraju pravednim, lepim, ružnim, dobrim i zlim jedno, a drugi drugo. Jer ne bi međusobno bili u zavadi kad bi se u tome slagali, zar ne?
 Eut.: Pravo govoriš.
 So.: I ono što svaki od njih smatra lepim, dobrim i pravednim, to i voli, a suprotno tome mrzi, zar ne?
 Eut.: Svakako.
- 8 So.: Iste stvari, kako ti tvrdiš, jedni smatraju pravednim, a drugi nepravednim, te pošto su različitog mišljenja u tome, oni su u zavadi i ratuju između sebe. Zar nije tako?
 Eut.: Tako je.

So.: Znači, izgleda da bogovi i vole i mrze iste stvari, te bi isto bilo ono što je drago i ono što je mrsko bogovima.

Eut.: Izgleda.

So.: Na osnovu ovog zaključivanja (logōi), Eutifrone, iste stvari bi bile i svete i nesvete.

Eut.: Verovatno.

- b So.: Nisi, dakle, odgovorio na moje pitanje, izvanredni moj. Jer nisam te pitao za to što je jednako sveto i nesveto; ono pak što bi bilo bogovima drago jeste i mrsko bogovima, kako izgleda. Tako, Eutifrone, ne bi bilo nikakvo čudo da u tome što sada činiš koreći svoga oca, činiš ono što je Zevsu drago, a Kronu i Uranu mrsko, te nešto milo Hefestu, a mrsko Heri, i slično ostalim bogovima ukoliko se oni u tome slažu.

Eut.: Ali, Sokrate, mislim da kod bogova nema neslaganja u tome da mora biti kažnjen onaj koji bi ubio nekog nepravedno.

- c So.: Molim?! Jesi li ikada čuo da neki čovek poriče da onaj koji nepravedno ubija (drugog) ili nepravedno čini bilo šta drugo, treba da bude kažnjen?

Eut.: Nikako ne prestaju da se oko toga raspravljaju, i drugde i u sudnicama. Mada čine mnogobrojne nepravde, sve rade i govore da izbegnu kaznu.

So.: Zar se slažu, Eutifrone, da je počinjena nepravda, a ipak tvrde da ne treba da budu kažnjeni?

Eut.: To nikako.

So.: Znači, ne čine i ne govore baš sve. Jer mislim da se ne usuđuju govoriti niti raspravljati o tome da ne treba da budu kažnjeni, ukoliko su zaista počinili nepravdu, već poriču da su je počinili, zar ne?

- d Eut.: Istinu govoriš.

So.: Ne raspravljaju znači, o tome kako ne treba da bude kažnjen onaj koji čini neprav-

du, ali sigurno raspravljaju o tome ko je počinio nepravdu, šta je učinio, i kada.

Eut.: Istinu govoriš.

So.: Ne događa li se isto i kod bogova, ukoliko su, kao što ti tvrdiš, nesložni poradi pravednog i nepravednog, te jedni tvrde da drugi čine nepravdu, a drugi to poriču? Jer, nesumnjivo, izvanredni moj, nijedan bog ili čovek ne usuduje se tvrditi da ne treba kazniti onog koji čini nepravdu.

Eut.: Da, istina je to što govoriš, Sokrate, uglavnom.

So.: No, o pojedinom činu, Eutifrone mislim da raspravljaju oni koji raspravljaju, i ljudi i bogovi, ukoliko i oni raspravljaju. Usled toga što se ne slažu u nekom činu, jedni tvrde da je pravedno počinjen, a drugi da je nepravedno, zar ne?

Eut.: Svakako.

So.: Hajde sad, dragi moj Eutifrane, pouči i mene da bih postao mudriji, kakav dokaz imaš da svi bogovi smatraju da je onaj nepravedno ubijen koji je kao najamnik ubio čoveka te je, kad ga je svezao gospodar ubijenog, završio usled sveza pre nego što je onaj koji ga je svezao mogao od savetnika naučiti šta treba činiti s njime, i da je zaista pravo zbog takvog čoveka da sin progoni oca i da ga tuži za ubistvo. Hajde, pokušaj mi jasno dokazati da zaista svi bogovi smatraju da je onaj tvoj čin u ovim uslovima ispravan. A, ako mi dovoljno dokažeš, nikada te neću prestati slaviti zbog mudrosti.

Eut.: Ali, Sokrate, to sigurno ne bi bio mali posao, premda bih ti mogao dokazati baš jasno.

So.: Razumem. Izgledam ti kao neko ko spori je uči od sudija, pošto ćeš njima jasno dokazati da je to nepravedno i da svi bogovi takve stvari mrze.

Eut.: Baš sasvim jasno, Sokrate, ukoliko me budu slušali dok govorim.

So.: Ama slušaće, ukoliko bude izgledalo da dobro govoriš. No, dok si govorio ovo pade mi na pamet i upitah sebe: »Kad bi me Eutifron zaista naučio da svi bogovi smatraju takvu smrt nepravičnom, šta bih više ja od Eutifrona naučio o tome šta je sveto, a šta nesveto? Jer ovaj čin bi, izgleda, mogao biti mrzak bogovima, ali pokazalo se nedavno da time nije određeno sveto i nesveto. Jer ono što je bogovima mrsko, pokazalo se i drago bogovima.« Zato te oslobađam toga, Eutifrone. Ako hoćeš, neka svi bogovi to smatraju nepravednim, i neka to mrze. No, da li hoćeš da to što sada ispravljamo u promišljaju — da ono što svi bogovi mrze jeste nesveto; ono što svi vole sveto, a ono što jedni vole a drugi mrze, nijedno od ta dva ili oba — bude novo određenje svetog i nesvetog?

Eut.: Tà šta preći, Sokrate?

So.: Mene baš ništa, Eutifrone, no što se tiče tebe, gledaj hoćeš li me, ako to pretpostaviš, tako lako naučiti to što si obećao.

Eut.: No, ja bih zaista tvrdio da je sveto ono što svi bogovi vole, a suprotno, ono što svi bogovi mrze, nesveto.

So.: Hoćemo li i to razmotriti, Eutifrone, da li se dobro govori, ili ćemo ostaviti i tako prihvatiti slažući se da je tako samo ako neko od nas ili ko drugi ustvrdi da je tako? Ili, treba ispitati šta taj govori?

Eut.: Treba ispitati, no ja mislim da se sada dobro govori.

So.: Brzo ćemo, dobri moj, znati bolje. Palo mi je na pamet nešto ovakvo: da li bogovi vole ono što je sveto, ili je to sveto zato što ga oni vole?

Eut.: Ne znam šta govoriš, Sokrate.

So.: Pokušaću da ti kažem jasnije. Govorimo li da je nešto ono nošeno i ono što nosi, ono

vođeno i ono što vodi, ono gledano i ono što gleda, i znaš li da je sve što je takvo različito jedno od drugog i kako je različito?

Eut.: Čini mi se da znam.

So.: Nije li i ono voljeno nešto, a ono što voli od njega različito?

Eut.: Ta kako da ne?!

b So.: Pa, reci mi, da li je ono nošeno ono nošeno zato što se nosi, ili zbog nečeg drugog?

Eut.: Ne, već zbog tog.

So.: A ono vođeno zato što se vodi, i ono gledano zato što se gleda?

Eut.: Svakako.

So.: Znači, ne gleda se nešto zato što je ono gledano, već nasuprot ono je gledano zato što se gleda, niti se nešto vodi zato što je ono vođeno, već je ono vođeno zato što se vodi, niti se nosi zato što je nošeno, već je nošeno zato što se nosi. Da li je jasno, Eutifrone, šta hoću da kažem? Hoću da kažem to da, ako nešto postaje ili trpi, ne postaje ono zato što je postajuće, već je postajuće zato što postaje, niti trpi zato što je trpeće, već je trpeće zato što trpi. Ne slažeš se da je tako?

c

Eut.: Slažem se.

So.: Nije li i ono voljeno nešto što postaje ili nešto što od nečega trpi?

Eut.: Svakako.

So.: Znači i s njim stvar stoji kao s onim ranijim: oni koji vole, ne vole ga zato što je voljeno, već je voljeno zato što ga vole?

Eut.: Nužno.

d So.: Šta dakle da kažemo o svetom, Eutifrone? Nije li to ono što, po tvom mišljenju, vole svi bogovi?

Eut.: Da.

So.: Da li (ga vole) zbog toga što je sveto ili da se voli zato što se voli, a drugo se voli zato što je takvo da se voli. Izgleda, Eutifrone, da zbog nešeg drugog?

Eut.: Ne, već zbog toga.

So.: Međutim, ono je voljeno i bogovima drago zato što ga bogovi vole.

Eut.: Ta kako da ne?

So.: Nije, dakle, to bogovima drago sveto, Eutifrone, niti je sveto ono bogovima drago, kao što ti kažeš, već je to različito od ovoga.

Eut.: Ama kako, Sokrate?

e So.: Zato što se slažemo da se sveto voli jer je sveto, a nije sveto zbog toga što se voli, zar ne?

Eut.: Da

So.: A ono što je bogovima drago je bogovima drago samim tim što ga bogovi vole, a ne vole ga oni zato što je bogovima drago.

Eut.: Istinu govoriš.

So.: No kad bi to bogovima drago, i sveto, dragi moj Eutifrone, bili zaista isto, tada bi i to bogovima drago bilo voljeno zato što je bogovima drago ako je sveto voljeno zato što je sveto, i sveto bi bilo sveto zato što se voli, ako bi to bogovima drago bilo bogovima drago zato što ga bogovi vole; sada pak vidiš da (s njima dvoma) stvar stoji suprotno, pošto su sasvim različiti međusobno. Jer jedno je takvo da se voli zato što se voli, a drugo se voli zato što je takvo da se voli. Izgleda, Eutifrone, da ti, upitan šta je sveto, ne želiš da mi objasniš bivstvo (usían) svetoga, već govoriš o nekoj njegovoj afekciji (páthos) — jer to je afekcija svetom da ga svi bogovi vole. No šta ono

b jeste, još nisi rekao. Dakle, ako tebi odgovara, nemoj mi to zatajiti, već reci ponovo iz početka šta je sveto, bilo da ga vole bogovi ili da trpi bilo šta drugo — jer nećemo oko toga biti nesložni. Hajde, reci od srca, šta je sveto i nesveto?

Eut.: Ali, Sokrate, ja ne znam kako da ti kažem šta mislim. Jer nekako nas ono što smo pretpostavili uvek u krugu obilazi i neće da miruje gde smo ga učvrstili.

So.: Tvoje reči, Eutifrone, liče na dela mog

c pretka Dajdala. I da sam ih ja izrekao i postavio, sigurno bi mi se podsmevao kako i meni na osnovu srodstva s Dajdalom, ta dela u rečima beže i neće da miruju gde ih čovek postavi; no, sada se radi o tvojim pretpostavkama. Potrebna je zato neka druga poruga, jer kao što se čini i tebi samom, neće da ti miruju.

Eut.: A meni se čini, Sokrate, da mojim rečima treba gotovo ista poruga. Jer nisam ja onaj koji ih podstiče da obilaze okolo i da ne miruju na istom, već si ti, mislim, taj Dajdal, pošto bi one, što se mene tiče, ostale kako jesu.

d So.: Znači, prijane, da sam ja postao veštiji (deinóteros) u toj veštini od njega, ukoliko je on samo svoja dela činio nemirnima, a ja uz svoja, kako izgleda, činim to i s tuđima. I najbiranije u mojoj veštini jeste to što sam mudar protiv svoje volje, jer želeo bih da mi reči miruju i nepomično stoje više nego da uz mudrost Dajdalovu steknem blago Tantalovo.

e Ali dosta o tome! Pošto mi se čini da si ohol, sam ću se potruditi da ti pokažem kako da me podučavaš o svetom. Nemoj klonuti! Pogledaj da li ti izgleda nužno da je sve sveto pravedno.

Eut.: Izgleda mi.

12 So.: Da li je onda i sve pravedno sveto? Ili je sve sveto pravedno, a pravedno nije sve sveto, već je nešto sveto, a nešto nije?

Eut.: Ne pratim, Sokrate.

So.: Pa ipak si mudriji od mene ne manje nego što si mlađi. Ali, ohol si zbog bogatstva mudrosti. No, dragi moj, napregni se, jer nije ni teško shvatiti šta govorim. Govorim suprotno nego pesnik⁷ što reče:

Zevsa koji je sve to učinio i posadio

nemoj vređati, jer gde je strah tu je i stid.

b Ja se u ovom ne slažem s pesnikom. Da ti ka-

žem zašto?

Eut.: Svakako.

So.: Ne čini mi se da »gde je strah, tu je i stid«, jer čini mi se da se mnogi boje i bolesti i siromaštva i mnogo toga drugog, ali da se ne stide ni malo toga čega se boje. Ne čini li se i tebi?

Eut.: Svakako.

So.: Ali tamo gde je stid, tu je i strah. Jer, postoji li iko ko se, kad se stidi nekog čina i sramota ga je, nije uplašio i istovremeno zastrašio zlog glasa?

c Eut.: Zastrašio se, svakako.

So.: Znači nije pravilno tvrditi »gde je strah, tu je i stid«, već gde je stid, tu je i strah, mada stid nije svuda gde je strah. Jer mislim da je strah obuhvatniji od stida. Stid je deo straha kao što je neparno deo broja, te tako neparno nije svuda tamo gde je i broj, a gde je neparno, tu je broj. Slediš li me sad nekako?

Eut.: Svakako.

d So.: E pa, i tamo sam za takvo nešto pitao. Da li je sveto tamo gde je i pravedno? Ili je pravedno tu gde je sveto, a sveto nije svugde gde je pravedno, jer je sveto deo pravednog? Da li ćemo reći tako, ili se tebi čini drugačije?

Eut.: Ne, već tako. Izgleda mi da pravo govoriš.

So.: Pogledaj onda šta sledi. Ako je sveto deo pravednog, tada mi moramo, kako izgleda, otkriti koji je deo pravednog sveto. Kad bi me ti pitao nešto od ovog što (sam sada navodio), na primer, koji deo broja je parno i kakav je taj broj, rekao bih da je to onaj koji nije nejednakostraničan, već jednakostraničan⁸. Ne čini li se tebi tako?

Eut.: Čini mi se.

e So.: Pokušaj onda i ti mene tako naučiti koji

je deo pravednog sveto, da bismo i Meletu rekli da nas više ne muči i ne optužuje za bezbožništvo, pošto smo dovoljno od tebe naučili o pobožnom, svetom i nesvetom.

Eut.: Meni se čini, Sokrate, da je pobožno i sveto onaj deo pravednog koji se odnosi na službu božju, a preostali deo pravednog se odnosi na službu/poštivanje ljudi.

13 So.: Zaista mi izgleda Eutifrone da dobro govoriš, ali nedostaje mi još nešto neznatno. Još naime, ne shvatam šta zoveš službom? Jer verovatno ne govoriš o takvoj nekakvoj službi kakve su druge, kao kad kažemo da ne ume svako služiti konje, već (samo) konjanik, zar ne?

Eut.: Svakako.

So.: Jer konjaništvo je nekakvo služenje konja.

Eut.: Jeste.

So.: Ni pse ne ume svako služiti već lovac.

Eut.: Tako je.

So.: Jer lovačka veština je služenje pasa.

b Eut.: Da.

So.: A govedarstvo služenje goveda.

Eut.: Svakako.

So.: A svetost i pobožnost je služenje bogova, Eutifrone? Da li tako tvrdiš?

Eut.: Da, tvrdim.

So.: Ne čini li svaka služba isto? Na primer, ovako nešto: ona jeste za neko dobro i korist onoga kome se služi, kao što vidiš da konji služeni konjičkom veštinom napreduju i bolji postaju. Ne izgleda li tebi tako?

Eut.: Izgleda.

c So.: I psi usled lovačke veštine (postaju bolji), i goveda usled govedarstva, i sve drugo na isti način. Ili ti (možda) misliš da služenje postoji na štetu onog kome se služi?

Eut.: Zevsa mi, ne mislim.

So.: Već radi koristi.

Eut.: Kako da ne?

So.: Da li dakle i svetost, budući služba bogovima, jeste korist za bogove i čini ih boljima? I, da li bi se ti složio s tim da kadgod radiš nešto sveto, činiš nekog boga boljim?

Eut.: Zevsa mi, ne bih.

So.: Ta ni ja, Eufrone, ne mislim da ti to tvrdiš — daleko od toga! — nego sam upravo zato i pitao o kakvoj to službi bogovima govoriš, što ne mislim da o takvoj govoriš.

d Eut.: I pravilno, Sokrate. Ja ne govorim o takvoj.

So.: Neka bude! No kakva bi onda služba božja mogla biti svetost?

Eut.: Ona kojom, Sokratet, robovi služe gospodarima.

So.: Razumem. To bi bila, kako izgleda, neka poslušnost prema bogovima.

Eut.: Svakako.

So.: Da li bi mogao reći šta proizvodi poslušnost prema lckarima? Ne misliš li da je to zdravlje?

Eut.: Mislim.

e So.: A poslušnost prema graditeljima brodova? Šta proizvodi ova poslušnost?

Eut.: Jasno je, Sokrate, da je to brod.

So.: Prema građevinarima, pak, proizvodi kuću?

Eut.: Da.

So.: Pa reci, najbolji moj, šta bi proizvodila poslušnost prema bogovima? Jasno je da ti to znaš, kad već tvrdiš da najbolje poznaješ božanske stvari od svih ljudi.

Eut.: I istinu govorim, Sokrate.

So.: Pa reci, tako ti Zevsa, koji je to prelepi proizvod što bogovi proizvode koristeći se nama (svojim) slugama/poslušnicima?

Eut.: Mnogo toga dobrog, Sokrate.

14 So.: Isto i vojskovođa, dragi moj; ali ipak bi lako mogao navesti njihovo glavno delo, po-

bedu u ratu, zar ne?

Eut.: Kako da ne?

So.: Mislim da i zemljoradnici proizvode mnogo toga dobrog, ali je ipak njihov glavni proizvod hrana iz zemlje.

Eut.: Svakako.

So.: Šta je dakle glavno od mnogo toga dobrog što bogovi proizvode/stvaraju?

b Eut.: I malopre sam ti rekao Sokrate da je veliki posao tačno naučiti kako stoji stvar sa svim tim, ali ukratko ću ti reći ovo: ako neko ume i govoriti i činiti ono što je ugodno bogovima, i kad se moli, i kad lije žrtvu, tada je to sveto, i takva (dela) spašavaju i njegove ukućane i zajedničke državne (stvari), a suprotno onome što je ugodno (bogovima) je bezbožno i to upropašćuje i uništava sve.

c So.: Kad bi želeo, Eutifrone, mogao bi mi zaista mnogo kraće reći ono glavno za šta sam te pitao. No, nisi voljan da me poučiš — to je jasno. I sada, kad si do samog toga došao, okrenuo si se. A da si odgovorio, već bih dovoljno bio naučio od tebe o svetosti. Sada pak, pošto je nužno da zaljubljeni prati ljubimca gde god ga ovaj vodi, šta je opet po tvom mišljenju sveto i svetost? Nije li to neko znanje žrtvovanja i moljenja?

Eut.: Jeste.

So.: Nije li žrtvovanje darivanje bogovima, a moljenje traženje od bogova?

Eut.: Dakako.

d So.: Na osnovu toga bi svetost bila znanje o traženju i davanju/darivanju u odnosu prema bogovima.

Eut.: Baš si lepo, Sokrate, shvatio šta sam rekao.

So.: Jer sam privrženik, dragi moj, tvoje mudrosti i pazim na nju tako da neće biti uzalud ono što kažeš. No reci mi kakva je to poslušnost/sluzba prema bogovima? Tvrdiš li da je

zahtevanje od njih i davanje njima (ta poslušnost)?

Eut.: Jeste.

So.: Zar ne bi bilo pravo da od njih tražimo ono što nam treba od njih?

Eut.: Nego šta (drugo)?

e So.: Opet, ne bi li bilo pravo davati im za uzvrat ono što njima od nas treba? Jer nikako ne bi bilo razumno da onaj koji daje daruje nekome nešto što mu nikako nije potrebno.

Eut.: Istinu govoriš, Sokrate.

Eut.: Dakle, Eutifrone, svetost bi bila neka veština za međusobnu trgovinu bogova i ljudi.

Eut.: Trgovačka, ako ti se mili da je tako zoveš.

15 So.: Ali nimalo mi se ne mili, ako nije istina. Kaži mi, kakvu korist bogovi imaju od darova koje od nas dobijaju? Jer ono što daju jasno je svakom: nema tog dobra što nam ga ne daju oni. No, šta im koristi ono što od nas primaju? Ili ih toliko nadmudrujemo u trgovini da mi od njih primamo sva dobra, a oni od nas nijedno?

Eut.: Ali zar misliš, Sokrate, da bogovi imaju koristi od onog što od nas primaju?

So.: No, šta bi inače, Eutifrone, mogli biti ti naši darovi bogovima?

Eut.: Šta drugo misliš nego počast, darove i, kao što sam malopre rekao, zahvalnost (khâris)?

b So.: Znači, Eutifrone, sveto je ono što je bogovima prijatno (kekharisménon), a nije korisno ili drago?

Eut.: Mislim da je ponajviše drago.

So.: Dakle, kako izgleda, sveto je opet ono što je drago bogovima.

Eut.: Ponajviše.

So.: Hoćeš li se čuditi, kad tako govoriš, ako se pokazuje da ti reči ne miruju već da šetaju, i hoćeš li mene optuživati da ih pokrećem kao Dajdal, kad si ti sam mnogo veštiji od Daj-

dala i kad ih teraš uokolo? Zar ne vidiš da nam je razgovor obišavši krug ponovo došao na isto? Jer sigurno se sećaš da nam se u prethodnom sveto i ono drago bogovima pokazalo ne kao isto već kao međusobno različito. Ne sećaš li se?

Eut.: Sećam se.

So.: Ne vidiš li da sada tvrdiš da je to bogovima drago sveto? A šta je to nego ono što bogovi vole? Zar ne?

Eut.: Svakako.

So.: Dakle, ili se pre nismo opravdano složili, ili, ako smo se opravdano složili, sada ne mislimo pravilno.

Eut.: Izgleda.

So.: Znači iz početka treba ponovo istraživati šta je sveto, jer ja sam voljan da ne odustanem pre nego što naučim. Nemoj me prezreti, već se sasvim saberi pa mi sada zaista reci istinu. Ukoliko iko od ljudi to zna, ti si taj, pa te ne treba, kao Proteja, pustiti pre nego što kažeš. Jer kad ne bi tačno znao šta je sveto, a šta nesveto, tada ne bi nikako mogao zbog najamnika pokušati starog oca progoniti za ubistvo, već bi se i bogova bojao u opasnosti da ne činiš pravo, i ljudi bi se stideo.

No, ja dobro znam da ti misliš kako tačno znaš šta je sveto, a šta nije. Reci, dakle, najbolji moj Eutifrone, i nemoj zatajiti šta o tome misliš.

Eut.: Drugi put, Sokrate. Jer sad nekud žurim, i vreme mi je da odem.

So.: Ma šta činiš, prijatelju! Odlaziš srušivši mi veliku nadu da ću se, pošto naučim od tebe šta je sveto, a šta nije, osloboditi Meletove optužbe kad mu dokažem da sam kod Eutifrona već postao mudar u stvarima vere, i da više ne sudim nepromišljeno usled neznanja, niti uvodim novotarije o tim stvarima, već da i sav ostali život bolje provodim.

¹ »Kralj« je titula drugog od devet arhonata u Ateni.

² Parnica (dike) je privatan spor pred sudom za razliku od optužbe (graphé) u kojoj jedna od stranaka, umesto javnog tužitelja koji nije postojao u atičkom pravosuđu, zastupa državu. Svaki građanin je imao pravo da drugog tuži za prekršaj zakona u kome on nije bio neposredno oštećen.

³ »to«, tj., da tuži oca.

⁴ »ovamo« tj., u Atenu

⁵ Savetnik (eksegetes) je u Ateni bio tumač svetskih običaja i pravila, načina sahranjivanja i okajavanja greha.

⁶ To je atribut Zeusa.

⁷ Stasin. fr. 20.

⁸ Jednakostraničan je onaj broj koji može biti podeljen na dva jednaka dela, a takvi su samo parni brojevi.